"अस्यामपि विष्टुतौ बहुदोषाः सम्भवन्तीत्याह" भा० "पापवसीयसन्तु भवति" ब्रा०

"तुशब्दः फलवैलक्षण्यद्योतनार्थः। पापं प्रसिद्धं वसीयः पुण्यं तदुभयमेकाश्रयं भवति। इतरत् उद्यतीवाक्यशयत् व्याख्येयम्। नञः भावोत्र विशेषः। इत्थं विष्टुतयस्त्रिस्रो विहिताः, तिसृष्वपि तासु फलविशेषश्रवणाच्चिन्हादर्शनाच्च समानफलत्वात्सर्वानित्याः, यत्र विशेषादेशः क्रियते निमित्तं वा कामो वा श्रूयते ततोऽन्यः नित्यः। प्रयोगे आद्याभिरेताभिरेव स्तुतिभिः स्तोमसम्पादनं कार्यं, तदाह सूत्रकृत्। "प्रथमाभिर्विष्टुतिभिः स्तोमविधानमनादेशे ताः पञ्चाः सर्वाभिरायाथेति"। पुनरपि यथाशिषं या विदध्यादित्यादिना खण्डशेषेण बहवः पञ्चाः सूत्रकृतोपन्यस्ताः ते तत्रैव बोद्धव्याः। नन्वेतास्वपि प्रत्येकं चिन्हादर्शनात् कथमासां नित्यत्वम्। नैष दोषः, उद्यत्यान्तावत् यो दोष उक्तः अवर्षुकः पर्ज्जन्यो भवतीति, स कुलायिनीपरिग्रहे परिह्रियते। यत्र हि वर्षुकः पर्ज्जन्यो भवतीत्याम्नातम्। यत्तु कुलायिन्यां दोषदर्शनं पापवसीयसन्तु भवत्यधरोत्तरमित्यादि तदुद्यतीप्रयोगेण विहृतं तत्र हि पापवसीयसो विष्टुतिरिति सा श्रूयते सूत्रेण तु पापवसीयसन्तु भवति"।

"अधरोत्तरमप्रावगतो रुध्यतेवगच्छत्यपरुद्धः पापीया श्रेयांसमभ्यारोहति जनता जनतामभ्येत्यन्योन्यस्य प्रजा आददते न यथा क्षेत्रं कल्पन्ते" ब्रा०

"प्रथमाया मध्यमायाश्चान्ते प्रयोग इति यदस्ति तदेतदधरोत्तरमनुष्ठानं यस्मिन् देशे क्रियते तत्र वा ईश्वरा पम्पूच्चिर्म्मज इति, परिवर्त्तिन्यां यदपशुलक्षणं दोषदर्शनं तदुद्यत्यां परिहृतं भवति। एषा वै प्रतिष्ठिता विष्टुतिरिति, तत्र हि वाक्यशेषः प्रजापशुवस्तद्वा हि प्रतिष्ठितो भवतीति"।

एतत्सामयोनिः सूक्तविशेषः। तत्पाठप्रकारः साम संहिताभाष्ये उक्तोयथा "सामगानामुत्तराण्यन्ये तृचात्मकानि सूक्तान्याम्नातानि यथा "उपास्मै गायता नर" इत्याद्यं सूक्तं "दविद्युतत्या ऋचा" इति द्वितीयं "पवमानस्य ते कवे" इति तृतीयम्" तत्र उद्यतीशब्दे ११८२पृ० दर्शितम्। एवमुद्यती विष्टुतिसङ्ज्ञा "एवं परिवर्त्तिनी कुलायिनीति द्वे विष्टुती भवतः "इति इत्युक्त्वा परिवर्त्तिन्या विष्टुतेः प्रकारसङ्ज्ञा कुलायिन्याः प्रकारकथनाय प्रागुक्तं सा० ब्रा० वाक्यमुदाहृत्य व्याख्यातम्। अत्र प्रथमसूक्ते "पराचीभिः० अनुक्रमेणाम्नाताभिः। तेन पाठक्रमएव। द्वितीये पर्य्याये मध्यमोत्तमप्रथमाः। तृतीयेत्तमाप्रथमामध्यमा इत्येवं व्यत्यासेन" मन्त्राः (पूर्वोक्ताः) बोध्याः

२कुलायुक्ते त्रि० "ऊर्ध्वान्नं प्रथमः सीद योनिम्। कुलायिनं घृतवन्तम् सवित्रे" ऋ० ६।१५।१६। "कुलायिनं गुग्गुल्वादिसंभरणोपेतम् तथा च श्रूयते "कुलायमिव ह्येतद्यज्ञे क्रियते यत् पैतदारयाः परिधयो गुग्गुलूस्तुकासुगन्धितेजनानि" ऐत०ब्रा०" भा०।

कुलाल पुंस्त्री कुल—कालन, कुलमलति अल—अण्, कुलमालाति आ+ला—क—वा। १कुम्भकारे, (कुमार) अमरः "कुलालजनकोऽपरः भाषा० "नमः कुलालेभ्यः कर्म्मारेभ्यश्च" यजु० १६।२७। २कुक्कुभपक्षिणि मेदि० जातित्वात् स्त्रियां ङीप्। ततः तेन कृतमित्यर्थे संज्ञायां कुलाला० वुञ्। कौलालक तत्कृते घटादौ त्रि०

कुलालादि पु० संज्ञायां तेन कृतमित्यर्थे वुञ्प्रत्ययनिमित्ते पाणिन्युक्ते शब्दगणभेदे स च गणः "कुलाल वरुड चण्डाल निषाद कर्म्मार सेना सिरिन्ध्र सैरिन्ध्र देवराज परिषत् बधू मधु रुरु रुद्र अनडुह् ब्रह्मन् कुम्भकार श्वपाक" कौलालकं वारुडकम् इत्यादि

कुलाली स्त्री कुलमलति अल—अण् ङीप्। १नीलोपलभेदे, कपित्थाञ्जनप्रस्तरभेदे, अमरः २आरण्यकुलत्थिकायाम्, राजनि० ३कुम्भकारभार्य्यायांञ्च। स्वार्थे क ह्रस्वः। कुलालिकाप्यत्र हेमच०

कुलाह पुंस्त्री० कुलमाहन्ति आ+हन—ड। ऐषत्पीतवर्णे कृष्णजानौ अश्वे हेमच० ततः संज्ञायां कन्। २कलासे, (राङ्गाकुलेखाड़ा) इति ख्याते ३शाकभेदे शब्दमाला। "आमवातरक्तवातरोगनाशी कुलाहकः" राजवल्लभः [वृक्षभेदे रत्नमाला

कुलाहल पु० कुलमाहलति स्पर्द्धते अच्। (कुकुरसोङ्गा)

कुलि पु० कुल—इन् किच्च। १हस्ते त्रिका०। २कण्टकारिकायां स्त्री शब्दरत्ना० ऋदिकारान्तत्वात् या ङीप्।

कुलिक त्रि०कुलमवीनत्वेन प्राशस्त्येन वास्त्यस्य ठन्। १कुलश्रेष्ठे मेदि०२शिल्पिकुल,प्रधाने अमरः। (कुलेखाड़ा)इति प्रसिद्धे ३शाकभेदे पु० मेदि० महानागान्तर्गते ४नागभेदे पु०"शेषः पद्मो महापद्मः कुलिकः शङ्खपालकः। धार्त्तराष्ट्रकिलचकश्चैव कालियोमणिभद्रकः। ऐरावतो धृतराष्ट्रः